

Danskernes adgang til naturen: Synspunkter og argumenter

Dansk Skovforening og Landbrug & Fødevarer
11. februar 2015

Landbrug & Fødevarer og Dansk Skovforening fremlægger i dette notat vores synspunkter og argumenter om danskernes adgang til naturen. De vigtigste pointer er:

- Danskerne skal have gode muligheder for gode naturoplevelser.
- Lodsejerne i naturen har en nøglerolle. Jo bedre samarbejde mellem ejerne og omverdenen, jo bedre naturoplevelser kan gæsterne få.
- Der er mange muligheder for at tilgodese de mange forskellige gæsters behov inden for de gældende adgangsregler fra 2004. Fx indgås frivillige aftaler dagligt overalt i landet.
- Der er ikke behov for at ændre de gældende adgangsregler. Naturens gæster er i almindelighed tilfredse med reglerne.
- Der vil være mange negative konsekvenser af at udvide adgangsretten - for naturen, for friluftslivet, for samarbejdet mellem lodsejere og omverdenen samt for lodsejernes økonomi og retsikkerhed.

Derfor bør friluftspolitikken satse på at udvikle et godt samarbejde mellem lodsejerne og lokalsamfundet. Der er lang erfaring for at det giver de bedste naturoplevelser for danskerne.

Indhold

1. Grundlæggende synspunkter	3
Et godt friluftsliv giver et bedre liv	3
Lodsejerne har en nøglerolle	3
Samarbejde mellem gæster og lodsejere giver de bedste naturoplevelser	3
Friluftsliv kan fremme dialog mellem by og land	3
Afbalancerede regler er nødvendige	3
Stabile regler er nødvendige	4
2. Friluftslivets behov	5
Uudnyttede muligheder i reglerne	5
Folk må mere end de tror	5
Kommunerne kan regulere færdslen	5
Kommunerne kan inddrage lodsejerne bedre	5
Ejerne kan tilbyde endnu bedre naturoplevelser	5
Overtrædelser af reglerne	5
Naturgæsters typiske lovovertrædelser	5
Ulovlige skilte	5
Utilsigtede virkninger af reglerne	6
Store uanmeldte besøg skaber konflikter mellem gæsterne	6
Kriminelle gæster	6
Reglerne for svære at lære og huske?	6
Udækkede behov	6
Meningsmåling: Tilfredshed med mulighederne	6
Øget behov for organiserede aktiviteter	6
Behov for at undersøge færdselsmuligheder i det åbne land	6
Behov for at undersøge friluftslivets konsekvenser for naturen	6
Ejernes behov	6
3. Konsekvenser af at udvide adgangsretten	7
Negativ psykologi	7
Friluftslivets muligheder	7
Naturværdier	7
Lodsejerens økonomi	7
Retsbevidstheden	7
Forsigtighedsprincippet	7
4. Alternativer til ændrede adgangsregler	8
Lokale aftaler med konkrete brugere	8
Spor i Landskabet (og andre stier)	8
Guidede ture	8
Kanaliserings af færdslen	8
Brugerbetaling	8
Oplysning	9
Konfliktløsning	9

1. Grundlæggende synspunkter

Dansk Skovforening og Landbrug & Fødevarer arbejder for at ejerne af skov og natur belønnes for de værdier de skaber og dermed motiveres for at skabe yderligere værdier.

Om friluftsliv mener vi grundlæggende:

Et godt friluftsliv giver et bedre liv

Naturoplevelser giver livskvalitet for det enkelte menneske og er derfor en værdi for hele samfundet. Land- og skovbruget bidrager væsentligt til samfundets værdi på dette område.

Lodsejerne har en nøglerolle

Lodsejerne har en nøglerolle når danskerne skal have gode naturoplevelser:

- Ejerne er operationelle. Det er ejernes konkrete beslutninger og handlinger der påvirker naturen og friluftslivets muligheder.
- Ejerne har overblikket. Ejerne kan koordinere friluftsskiltningerne på ejendommen så de ikke generer hinanden, dyrelivet og naturen.
- Ejerne har et følelsesmæssigt ansvar. De fleste ejeres overordnede mål er at bevare deres naturværdier til de kommende generationer – så vidt økonomien og lovgivningen tillader det.
- Ejerne har det juridiske ansvar. Love lægger rammerne for ejernes handlinger, og ejerne står til ansvar overfor myndighederne. Naturgæsten har kun et juridisk ansvar for at overholde adgangsreglerne, og dette ansvar er forsvindende lille i forhold til ejernes.
- Ejerne har det økonomiske ansvar. Ejerne skal sikre ejendommen indtægter der kan betale:
 - Skat på jorden
 - Skat på generationsskifter
 - Driftsomkostninger, renter og afdrag
 - Konkrete højt prioriterede mål, fx bevarelse og forbedring af natur- og kulturværdier.

Ejernes nøglerolle betyder at friluftslivet kan komme meget langt og få gode naturoplevelser gennem et konstruktivt samarbejde med ejerne.

Tilsvarende vil et dårligt samarbejde mellem ejere og friluftsliv hæmme friluftslivets muligheder for at få gode naturoplevelser.

Samarbejde mellem gæster og lodsejere giver de bedste naturoplevelser

Et godt forhold mellem lodsejerne og deres lokalsamfund giver mulighed for lokale aftaler, både formelle og uformelle.

I de private skove bliver cirka 90 % af gæsternes anmodninger om aktiviteter ud over den frie adgang ret imødekommet – ifølge Skovforeningens undersøgelse hos egne medlemmer i 2001.

Lokale aftaler kan løse konkrete behov, mens konflikter sjældent kan løses med generelle regler i en lov. Langt de fleste lokale sager løses i mindelighed med gode argumenter. Dette gode forhold mellem ejere og gæster og mellem gæsterne indbyrdes, må ikke sættes over styr.

Friluftsliv kan fremme dialog mellem by og land

Land- og skovbruget har en interesse i at bybefolkningen forstår erhvervenes vilkår bedre:

Jo større almen forståelse, jo større forståelse hos politikerne - og jo mindre risiko for politiske fejlgreb overfor erhvervene.

Befolkningens interesse og forståelse for erhvervene forudsætter både at folk får gode naturoplevelser og at erhvervene er i stand til at kommunikere godt med gæsterne.

Afbalancerede regler er nødvendige

Alle er enige om at adgangsreglerne bør afbalancere tre overordnede hensyn:

- lodsejernes interesser
- beskyttelse af naturen
- offentlighedens benyttelse af naturen.

I praksis er der dog mange andre faktorer end lovreglerne der påvirker denne afbalancering.

Det kan fx være myndigheder og ejeres administration af reglerne, samarbejdsvilje og/eller modvilje parterne imellem, parternes viden om reglerne og om naturen og traditioner.

Hvis balancen bør justeres med tiden, fx hvis et eller to af de tre overordnede hensyn er blevet klempt, er der altså mange håndtag man kan justere på inden man skrider til regelændringer.

Stabile regler er nødvendige

... af tre grunde:

- Befolkningen der skal efterleve reglerne skal have tid til at lære dem at kende.
- Naturens egne processer går langsomt. Beskyttelsen af disse processer vanskeliggøres hvis adgangsreglerne svinger i takt med omverdenens hurtigt skiftende interesser.
- Erhvervene skal kunne planlægge langsigtet. Det øger mulighederne for udvikling af særlige naturværdier og faciliteter for friluftslivet, fx plantning af læhegn eller etablering af vandhuller.

Derfor bør adgangsreglerne ikke ændres på må og få, men kun efter nøje analyser af behovene for, konsekvenserne af og alternativerne til regelændringer.

Bålhytte på Giesegård Gods, bygget med offentligt tilskud

Den bruges især af den kommunale skovbørnehave der låner den private skov til daglig

2. Friluftslivets behov

Land- og skovbruget vurderer at den almindelige danskers behov for adgang til naturen - fx på udflugt med familien - er uforandret siden den seneste ændring af adgangsreglerne i 2004.

I dette afsnit diskuteres konkrete problemer der har været peget på i debatten.

Alle problemerne kan løses på andre og bedre måder end med udvidelser af adgangsretten. Konsekvenserne af udvidelser sammenfattes i afsnit 3, alternativerne til udvidelser i afsnit 4.

Uudnyttede muligheder i reglerne

Folk må mere end de tror

Undersøgelser (Skov og Landskab, Københavns Universitet) har vist at befolkningen ikke kender adgangsreglerne godt - folk må mere end de tror.

Det er et rent kommunikationsproblem, det indeholder ingen interessekonflikter. Formidlingen kunne forbedres ved at myndigheder og organisationer oplyser befolkningen bedre om deres (overraskende vide) rettigheder. Sådant et oplysningsarbejde har chance for en god effekt - budskabet er positivt, i modsætning til fx kampagner med løftet pegefingert.

Kommunerne kan regulere færdslen

Kommunerne kan indskrænke adgangen til områder hvis særlige forhold taler for det. Muligheden er fx interessant til beskyttelse af dyre- og planteliv i stærkt belastede (fx bynære) naturområder.

Hvis denne mulighed blev anvendt mere end den gør i øjeblikket, kunne flere konflikter mellem brugergrupper undgås og flere naturværdier kunne beskyttes bedre.

Kommunerne kan inddrage lodsejerne bedre

Kommunerne kan inddrage lodsejerne tidligt i sin planlægning, fx af et regionalt stinet. Det forbedrer samarbejdet, og myndighederne kan få lodsejerne som medspillere.

Men i praksis udnytter myndighederne denne mulighed for sjældent. Ofte bliver lodsejerne modspillere der er mest optaget af at forsvare naturen og deres ejendomsret.

Ejerne kan tilbyde endnu bedre naturoplevelser

Ejerne har mange muligheder for at tilbyde gæsterne bedre naturoplevelser end reglerne kræver.

Disse muligheder opregnes i afsnit 4 - "Alternativer til ændrede adgangsregler".

Overtrædelser af reglerne

Naturgæsters typiske lovovertrædelser

Kun et mindretal af gæsterne overtræder adgangsreglerne, men overtrædelserne kan lægge gift for forholdet mellem lodsejeren og befolkningen i almindelighed. Typiske overtrædelser af adgangsretten er i ikke-prioriteret rækkefølge:

- Affald
- Løse hunde
- Mountainbiking udenfor vej og sti
- Organiserede aktiviteter uden tilladelse
- Placering af geocache's uden tilladelse
- Ridning uden tilladelse
- Bål
- Bilkørsel
- Færdsel uden for stien i privat skov, på dyrkede marker og langs hegn, skel og vandløb
- Efterladelse af åbne led og låger
- Plukning af svampe og bær udenfor stier, ofte også erhvervsmæssigt (restauranter).

Når ejeren eller hans ansatte konfronterer folk der lige har overtrådt adgangsreglerne, er de typiske reaktioner: (1) "det vidste jeg ikke", (2) "naturen er da vores allesammens" eller (3) "og hvad så?".

Den sidste reaktion, ligegyldigheden, skader måske forholdet mellem ejerne og omverdenen allermost.

Nogle få gæster overtræder også andre love, fx Straffeloven. De udgør et væsentligt problem for ejerne. Typiske grove lovovertrædelser er:

- tyveri, fx af planter, brænde, juletræer og pyntegrønt
- krybskytteri
- ulovligt fiskeri
- hærværk, fx på biler, maskiner, redskaber, skurvogne, hegn, bænke og skraldespande.

Ulovlige skilte

Ulovlige skilte blev rapporteret som et problem i 2001-adgangsdebatten. Derfor udarbejdede Skov- og Naturstyrelsen sammen med de involverede organisationer et skilteprogram i 2004. Disse skilte dækker stort set alle de behov som ellers har fået lodsejere til at lave egne skilte.

Det er svært for den enkelte gæst at gennemskue om et skilt er lovligt eller ulovligt. Derfor er ulovlige skilte - og alene omtalen af dem - med til at skabe uklarhed om reglerne.

Det er ikke i lodsejernes interesse - og lodsejerorganisationerne vil fortsat gøre en indsats mod ulovlig skiltning.

Utsigtede virkninger af reglerne

Store uanmeldte besøg skaber konflikter mellem gæsterne

Grupper på under 30 personer behøver ikke lodsejers tilladelse til aktiviteter i skov og på udyrkede arealer hvis lovens øvrige regler overholdes.

Dette fører til konflikter i praksis: Udflugter med 10-30 deltagere kan overraske og genere andre aktiviteter - fx ture der kræver ro, jagt, sportsstævner eller skov- og markarbejde.

Jo større forhåndskendskab ejeren har til organiserede aktiviteter på ejendommen (også aktiviteter med fx 10-30 deltagere), jo bedre kan han koordinere de forskellige aktiviteter så alle får den bedst mulige oplevelse.

På markveje gælder 30-personers-reglen ikke. Her er koordinerings-problemet i praksis umuligt at løse.

Kriminelle gæster

Den lovlige adgang er nyttig for tyve der kan rekonoscere et område - og derved planlægge tyveri og indbrud.

Tyverier, groft hærværk og krybskytteri sker mest om natten. Hvor almindelig natfærd er tilladt (markveje og offentlige skove), er det vanskeligere at bekæmpe den kriminelle natfærd.

Reglerne for svære at lære og huske?

Dårligt kendskab til adgangsreglerne kan skyldes at de er komplicerede. Generelt er enkle regler gode.

Men det er et spørgsmål hvor stort problemet er i denne sag. Adgangsreglerne i naturen er fx langt simple end færdselsreglerne i trafikken.

Regelforenkling må ikke være et påskud til at øge adgangsretten ad bagvejen. Og regelforenkling skal ikke blot gøre tidligere ulovligheder lovlige uden at reelle problemer for friluftslivet, naturen eller ejerne løses.

Udækkede behov

Meningsmåling: Tilfredshed med mulighederne

Gallup målte i 1999 for Naturrådet at 83 % af de spurgte var tilfredse med deres muligheder for at komme ud i landbrugslandskabet. Dansk Skovforening og Landbrug & Fødevarer har siden målt at 93 % (2008) og 94 % (2011) er tilfredse eller meget tilfredse med deres mulighed for at færdes i naturen.

Kun 3 % er utilfredse med de nuværende muligheder for at færdes i naturen, og dette tal har været stabilt, i hvert fald siden 1999.

Ikke én meningsmåling har tydet på at befolkningen generelt føler behov for udvidelser af den frie adgangsret for almindelig færdsel.

Øget behov for organiserede aktiviteter

Der er et mærkbart øget behov for at gennemføre organiserede aktiviteter. Stadigt flere brugergrupper ønsker at låne naturen til særlige formål. Det er vidt forskellige og ofte modstridende aktiviteter, og dermed øges koordineringsbehovet. Nyere typer af organiserede aktiviteter er:

- mountainbiking
- store rollespil
- organiseret træklating
- repelling (fx fra træer og skrænter)
- brobygning
- technofester med stort lydtryk
- brug af bygninger til særlige arrangementer.

Behov for at undersøge færdselsmuligheder i det åbne land

Det nævnes ofte at mange markveje er blevet nedlagt siden 1950 og at friluftslivet derved har fået ringere færdselsmuligheder.

En undersøgelse blandt Dansk Landbrugs største medlemmer i 2000 viste at 23 % havde forbedret adgangsforholdene til det åbne land med nye stier og markveje de foregående 20 år. Samtidig havde 14 % nedlagt stier og markveje.

De konkrete behov og muligheder for at sikre gæsterne et hensigtsmæssigt færdselsnet i det åbne land bør undersøges nærmere.

Behov for at undersøge friluftslivets konsekvenser for naturen

Danskerne og udenlandske turister har gennem årtier fået mere fritid og større mobilitet. Det giver større pres på naturen og mindre fred til dyrelivet. Og stilheden, den mest efterspurgte kvalitet ved naturoplevelser, bliver stadig mere sjælden. Der er behov for undersøgelser af konsekvenserne af den øgede færdsel i Danmarks natur.

Der er endvidere behov for at undersøge betydningen for friluftslivet af Danmarks internationale forpligtelser om naturbeskyttelse.

Ejernes behov

- Land- og skovbruget ønsker, som mange andre erhverv, at omverdenen kender og forstår erhvervenes vilkår bedre. Så kunne fx uberettiget kritik og politiske fejlgreb oftere undgås.
- Land- og skovbruget mangler ofte økonomiske muligheder for at gøre en særlig indsats for naturen og friluftslivet, selv om viljen er der.
- Lodsejerne har behov for at gæsterne kender og efterlever adgangsreglerne bedre end i øjeblikket.

3. Konsekvenser af at udvide adgangsretten

Negativ psykologi

Lodsejernes følelser er vigtige fordi ejerne påvirker både naturen og friluftslivets muligheder.

Mange lodsejere accepterer færdsel ud over den frie adgangsret. Og de fleste ønsker et godt forhold til lokalsamfundet og er positive overfor omverdenens henvendelser. Langt de fleste sager, både lokalt og landspolitisk, løses i mindelighed med god dialog.

Udvidet adgangsret vil skade forholdet mellem lodsejere og gæster: Lodsejere anser deres ejendomsret for lige så ukrænkelig som alle andres, trods alle hidtidige indskrænkninger. Yderligere indskrænkninger i ejendomsretten kan få ejere til at miste den gode vilje og i stedet koncentrere sig om at holde på resterne af ejendomsretten. Det vil medføre:

- Flere afslag på at låne natur ud til friluftsliv
- Mindre vilje til at koordinere gæsternes aktiviteter så alle får den bedst mulige oplevelse.

Friluftslivets muligheder

Udvidet adgangsret vil give problemer for friluftslivet på flere måder:

- Aftalemiljøet og dermed især de organiserede brugeres muligheder vil lide skade.
- De forskellige brugergrupper vil få større muligheder for at genere hinanden. Dårligere naturoplevelser er resultatet.

Naturværdier

Udvidet adgangsret kan både modvirke beskyttelsen af den eksisterende natur og udviklingen af nye naturværdier. Især mister ejeren muligheden for at beskytte levesteder for sjældne dyr og planter, ynglende fugle mm., fx langs bække, åer, moser og søer.

Danmark er tæt befolket. Der er cirka 10 danskere pr. hektar skov. Til sammenligning er der ½ nordmand, 1/3 svensker og ¼ finne pr. ha skov i deres respektive hjemlande. Og vej- og stinettet i Danmark er fx 6-7 gange tættere end i Skåne.

Det er vigtigt at sikre freden i de åndehuller naturen stadig har i Danmark. Det gælder både det almindelige dyreliv og de sjældne arter i særlige naturområder. Fx er havørne begyndt at yngle i Danmark igen, men primært i private skove

Øget adgangsret til bestemte naturværdier kan også fjerne ejernes motivation til at værne om og udvikle værdierne. Fx vil fri adgang til levende hegn fjerne motivationen for at plante hegn til gavn for dyrelivet og landskabet.

Lodsejerens økonomi

Udvidet adgangsret vil ramme skovejernes økonomi på flere måder:

- Indtægter fra fx jagtleje og husleje vil falde på grund af det ringere produkt der tilbydes.
- Indtægter fra brugerbetaling indskrænkes hvis aktiviteterne bliver umiddelbart tilladte.
- Salgsværdien for mange ejendomme vil falde fordi de bliver mindre attraktive for købere.

Retsbevidstheden

Udvidet adgangsret vil være et overgreb mod lodsejernes ejendomsret, og det er i sig selv uacceptabelt i et retssamfund.

Dette argument synes at have større gennemslagskraft nu end for fx 30 år siden. Omverdenen deler nu i høj grad erhvervenes retsbevidsthed:

- Ejendomsretten skal være ukrænkelig.
- Det er urimeligt og krænkende at færdes på privat jord imod ejerens ønske.

Forsigtighedsprincippet

Forsigtighedsprincippet går igennem hele den danske naturpolitik: Tvivl om konsekvenserne af en handling skal komme naturen til gode.

Lovgivningen tvinger land- og skovbruget til at efterleve forsigtighedsprincippet på mange områder i den daglige drift.

Forsigtighedsprincippet er særlig relevant i adgangsdebatten: En udvidet adgangsret vil måske være politisk umulig at tilbageføre, selv om der viser sig uheldige konsekvenser. Det er langt lettere for politikerne at give befolkningen ekstra rettigheder end at inddrage dem igen.

Derfor er det særlig vigtigt at overveje konsekvenserne inden man udvider adgangsretten.

4. Alternativer til ændrede adgangsregler

Lokale aftaler med konkrete brugere

Næsten alle brugergrupperes behov kan løses med aftaler med ejerne. Det er nemt, og det sker hver dag over hele landet. En undersøgelse blandt Dansk Skovforenings medlemmer i 2001 viste at cirka 90 % af alle ønsker om særlig brug af naturen bliver imødekommet via aftaler. Frivillige aftaler har en række fordele:

- Aftalerne kan imødekomme særlige lokale behov der ikke er egnede til at blive løst gennem lovgivning.
- Aftalerne kan sikre naturoplevelser uden forstyrrelser fra andre brugere
- Aftalerne sikrer bedre kontrol med ejendommens naturværdier
- Aftalerne kan nedbryde fjendebilleder lokalt og sprede en gensidig tillid mellem lodsejere og omverdenen i almindelighed.
- Aftalerne giver lodsejerne mulighed for og inspiration til at udvikle oplevelsesøkonomi i større skala til gavn for turismen og beskæftigelsen på landet.

Spør i Landskabet (og andre stier)

Der er lavet mange frivillige aftaler mellem myndigheder og lodsejere om etablering af stisystemer. Stierne etableres fx for at bidrage til kommunale færdselsnet og for at muliggøre naturoplevelser fx langs åer og nedlagte jernbaner.

Et andet eksempel er *Spør i Landskabet* som er et samarbejde mellem Friluftsrådet, Kommunernes Landsforening, Landbrugsrådet, Landdistrikternes Fællesråd, Naturfredningsforeningen, Jægerforbundet, Skov- og Naturstyrelsen samt Skovforeningen. Det har eksisteret siden 1997.

Der kommer nye spør hvert år, lavet på frivillig basis. Spørene giver folk særlige naturoplevelser og adgang ud over den almindelige adgangsret. Samtidig får land- og skovbruget mulighed for at formidle viden om erhvervenes vilkår til gæsterne på sporene.

Spørene går typisk i nærheden af sårbare naturværdier. Det er afgørende at færdslen holder sig til sporene og ikke motiveres til at sprede sig, fx efter lovgivning om generelt fri fladefærdsel.

Guidede ture

Guidede ture er et stærkt redskab:

- Guidede ture kan muliggøre en samtidig benyttelse og beskyttelse af sårbare naturværdier.
- I områder hvor offentligheden kun har begrænset adgangsret, kan guidede ture være et redskab til at udvide adgangen - når lodsejere kan overbevises om at turene sikrer en ansvarlig færdsel, en kvalificeret information om området og en god oplevelse for gæsterne.
- Guidede ture kan øge omverdenens interesse og forståelse for beskyttelse af naturen.

Guiderne kan både være lodsejere selv, deres personale, naturvejledere udefra eller andre som lodsejerne har tillid til.

Kanaliserung af færdslen

Færdslen i naturen kan kanaliseres med stier og/eller faciliteter så forskellige aktiviteter adskilles bedre fra hinanden (fx de stille væk fra de støjende) og så flere får de oplevelser de er ude efter.

Metoden kan forudsætte investeringer som i givet fald skal finansieres.

Brugerbetaling

Brugerbetaling for friluftsliv giver med mellemrum kontroverser i den offentlige debat - især på grund af et skræmmebillede af familier der skal betale entre for en udflugt i naturen.

Men det er et falsk skræmmebillede:

Brugerbetaling der indskrænker den nuværende adgangsret, er ulovlig, ingen ønsker den, ingen har foreslået den, og den ville være umulig at praktisere. Der kommer aldrig noget krav om billetter til familier i naturen.

Derimod: Brugerbetaling der udvider adgangsretten er både lovlig og et godt redskab:

I skovene er der tradition for brugerbetaling for aktiviteter som jagt og ridning. Siden 1990'erne har en del private skove også indført betaling for fx orienteringsløb og skovbørnehaver. Brugerbetaling udgør mellem 25 og 50 % af de private skoves indtægter.

Denne form for brugerbetaling - hvor brugeren får en særlig ydelse for sine penge - har en række fordele både for friluftslivet og for lodsejerne:

- Den åbner adgangen til naturoplevelser og områder som gæster ellers er afskåret fra.
- Den muliggør kvalitet i naturoplevelsen - især for de betalende brugergrupper, men automatisk også for andre gæster (fx læhegn og vildtpleje betalt af jagtlejere).
- Den giver rene linier mellem ejendommen (der leverer en vare på aftalte betingelser) og brugergruppen.
- Den kan fremme ejerens generelle interesse for ejendommens kvaliteter for friluftslivet (fx naturområder).
- Den kan styrke ejendommens økonomi - og dermed mulighederne for at beskytte og udvikle ejendommens naturværdier. Fx søer, beplantning, småbiotoper og pleje af kæmpehøje.

Dansk Skovforenings anbefaling til de private skovejere er:

- Sørg først og fremmest for at have et godt forhold til lokalsamfundet. Ellers giver brugerbetaling yderligere problemer.
- Hvis der tages brugerbetaling, så forklar hvorfor den er rimelig i det konkrete tilfælde.

Oplysning

Fælles oplysning

Oplysning bør være redskabet hvis man vil løse problemer med manglende udnyttelse af reglerne - både fra friluftslivets, myndighedernes og ejernes side. Oplysningen bør påpege de uudnyttede muligheder og gevinsterne i at udnytte dem.

Oplysning bør være det første redskab hvis man vil mindske overtrædelser af reglerne - både fra friluftslivets, myndighedernes og ejernes side. (Over for bevidste lovovertrædelser, fx ulovlig aflæsning af affald, må andre redskaber, fx bøder, også i brug). Oplysningen skal i så fald påpege de hensyn som gæsterne må tage til hinanden, til naturen og til lodsejeren - og hvorfor.

For at opnå en holdningsændring der også giver udslag i ændret adfærd, skal der en vedvarende indsats til. Fx har TV-spots om at *hunden skal i snor i skoven* effekt, men kun i den periode hvor disse spots vises.

Både myndigheder og lodsejer-, miljø- og friluftslivsorganisationer er vigtige i dette arbejde.

Erhvervenes oplysning om sig selv

Gennem befolkningens friluftsliv har netop land- og skovbruget særlige muligheder for at få omverdenens interesse. Og både i land- og skovbruget findes aktiviteter der kombinerer friluftsliv og erhvervsoplysning.

Konfliktløsning

I sjældne tilfælde er der uenigheder mellem lodsejer og brugere, fx om fortolkning af adgangsreglerne, som de ikke selv kan løse.

Til de tilfælde kan etableres et forum af de forskellige parter respektive organisationer til afklaring og måske løsning af konflikten inden den fx går i medierne og spreder yderligere dårlige følelser, fjendebilleder og misforståelser.